BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

MĨ THUẬT 11

THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HỘI ĐỒNG QUỐC GIA
THẨM ĐỊNH SÁCH GIÁO KHOA

Môn: Mĩ thuật – Lớp 11

(Theo Quyết định số 2026/QĐ-BGDĐT ngày 21 tháng 7 năm 2022 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)

Họ và tên	Chức vụ Hội đồng
Ông NGUYỄN VĂN CƯỜNG	Chủ tịch
Ông VƯƠNG TRỌNG ĐỨC	Phó Chủ tịch
Ông ĐỖ MẠNH HẢI	Uỷ viên, Thư kí
Bà ĐẶNG THỊ THANH HOA	Uỷ viên
Ông ĐẶNG MINH VŨ	Uỷ viên
Ông NGUYỄN XUÂN TÁM	Uỷ viên
Bà HOÀNG THỊ NGỌC TÚ	Uỷ viên
Ông VƯƠNG ĐÌNH DUY	Uỷ viên
Ông NGUYỄN THANH TÒNG	Uỷ viên

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ĐINH GIA LÊ (Tổng Chủ biên)
PHẠM DUY ANH – TRỊNH SINH (đồng Chủ biên)
NGUYỄN HỮU PHẨN – TRẦN THANH VIỆT

MĨ THUẬT

THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH

11

(Tái bản lần thứ hai)

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH

Mỗi chủ đề trong sách giáo khoa *Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh* được tổ chức thành bốn hoạt động cụ thể sau:

KHÁM PHÁ — Hoạt động này giúp học sinh tìm hiểu, có nhận thức ban đầu về nội dung chủ đề.

NHẬN BIẾT — Hoạt động này giúp học sinh lĩnh hội và hình thành kiến thức, kĩ năng liên quan đến chủ đề.

THẢO LUẬN — Hoạt động này củng cố nội dung, mục tiêu cần đạt được của chủ đề.

VẬN DỤNG — Trong hoạt động này, học sinh sử dụng kiến thức, kĩ năng đã học để thực hiện những vấn đề của cuộc sống liên quan đến chủ đề.

Câu lệnh thực hành

Câu hỏi

Những hướng dẫn kĩ thuật, cách làm sản phẩm mĩ thuật trong sách có tính gợi ý, nhằm giúp học sinh thuận tiện hơn trong việc thực hành.

Hãy bảo quản, giữ gìn sách giáo khoa để dành tặng các em học sinh lớp sau!

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

LỜI NÓI ĐẦU

Các em học sinh thân mến!

Sách giáo khoa *Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh* được biên soạn nhằm mục đích giới thiệu những kiến thức, kĩ năng cơ bản của thiết kế mĩ thuật điện ảnh và bối cảnh phim hoạt hình. Những nội dung trong cuốn sách giúp học sinh hiểu biết khái quát về sự ra đời cũng như vai trò và ứng dụng của thiết kế mĩ thuật điện ảnh và phim hoạt hình trong đời sống xã hội. Ngoài ra, sách còn giới thiệu cách thức và phương pháp để thiết kế và dàn dựng được bối cảnh một trích đoạn phim hoạt hình, đồng thời giúp các em biết ứng dụng sáng tạo trong học tập và đời sống.

Mỗi bài học được biên soạn theo bốn hoạt động chính: Khám phá – Nhận biết – Thảo luận – Vận dụng. Cấu trúc này phù hợp với khả năng lĩnh hội kiến thức cũng như thuận tiện cho việc tổ chức những bài thực hành, qua đó góp phần cùng các nội dung mĩ thuật khác và chuyên đề học tập để hình thành, phát triển năng lực theo đúng yêu cầu đặt ra đối với môn học.

Chúc các em học tập vui và thiết kế được những bối cảnh điện ảnh và phim hoạt hình hiệu quả!

CÁC TÁC GIẢ

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

MỤC LỤC

Bài	NỘI DUNG	Trang
1	Thiết kế mĩ thuật điện ảnh	5
2	Thiết kế mĩ thuật bối cảnh phim hoạt hình	15
	Một số thuật ngữ dùng trong sách	35
	Bảng tra cứu tên riêng nước ngoài	35

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

BÀI 1

THIẾT KẾ MĨ THUẬT ĐIỆN ẢNH

Yêu cầu cần đạt

- Nhận biết được đặc điểm và một số thể loại của thiết kế mĩ thuật điện ảnh.
- Phát huy năng lực sáng tạo và ứng dụng thẩm mĩ vào thiết kế mĩ thuật điện ảnh.
- Yêu thích và đánh giá được vai trò của thiết kế mĩ thuật điện ảnh.

KHÁM PHÁ

Thiết kế mĩ thuật điện ảnh gắn liền với tạo dựng hình ảnh trong quá trình thực hiện tác phẩm điện ảnh. Đây là hoạt động sử dụng các yếu tố, nguyên lí tạo hình xây dựng nên bối cảnh, kết cấu, không gian, hình dáng nhân vật, trang phục, đạo cụ,... trong mỗi cảnh quay để tạo nên sự hấp dẫn đem lại hiệu quả về thẩm mĩ thị giác. Điều này nhằm mục đích mang đến cho khán giả cái nhìn tinh tế, sâu sắc hơn về cảnh quan và các nhân vật trong một tác phẩm điện ảnh.

Bối cảnh tại trường quay ngoài trời[1]

(1) Nguồn: Hãng Phim truyện 1

Nghệ thuật điện ảnh có nhiều thể loại khác nhau như phim truyện, phim tài liệu, phim khoa học, phim hoạt hình,… Trong đó, lĩnh vực thiết kế mĩ thuật cũng như hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật có vai trò quan trọng và được đánh giá cao ở phim truyện, phim hoạt hình. Hai thể loại phim này có nhiều không gian, bối cảnh, nhân vật, sự kiện đa dạng, phong phú, có tính sáng tạo nghệ thuật cho các hoạ sĩ sáng tác và thiết kế bối cảnh trong phim.

Bối cảnh phim *Đông Dương* (Indochine)(1)

Bối cảnh phim tại trường quay trong nhà(2)

Sự khác biệt giữa bối cảnh trong điện ảnh và sân khấu là gì?

(1) Nguồn: Hãng Phim truyện Việt Nam
(2) Nguồn: Shutterstock

NHẬN BIẾT

Những công việc chính của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật điện ảnh

Trong thiết kế mĩ thuật điện ảnh, công việc chính của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật điện ảnh gồm:

Xây dựng ý tưởng sáng tạo trên cơ sở kịch bản và thống nhất với đạo diễn

Cụ thể hoá ý tưởng sáng tạo bằng những bản vẽ thiết kế bối cảnh hoặc sơ đồ phối cảnh của từng cảnh chính, phụ trong phim.

Phối hợp giữa bối cảnh với tạo hình nhân vật, đảm bảo các yêu cầu về mĩ thuật và thẩm mĩ.

Dựng bối cảnh phim: Tìm, chọn những không gian như khung cảnh thiên nhiên, đời sống xã hội,... phù hợp, cũng như có khả năng tạo dựng, chỉnh sửa, cải tạo thành bối cảnh trong phim.

Hậu kì: Trong quá trình thực hiện công đoạn hậu kì, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật vẫn cần tham gia quá trình dựng phim và chỉnh sửa cũng như quảng bá phát hành phim.

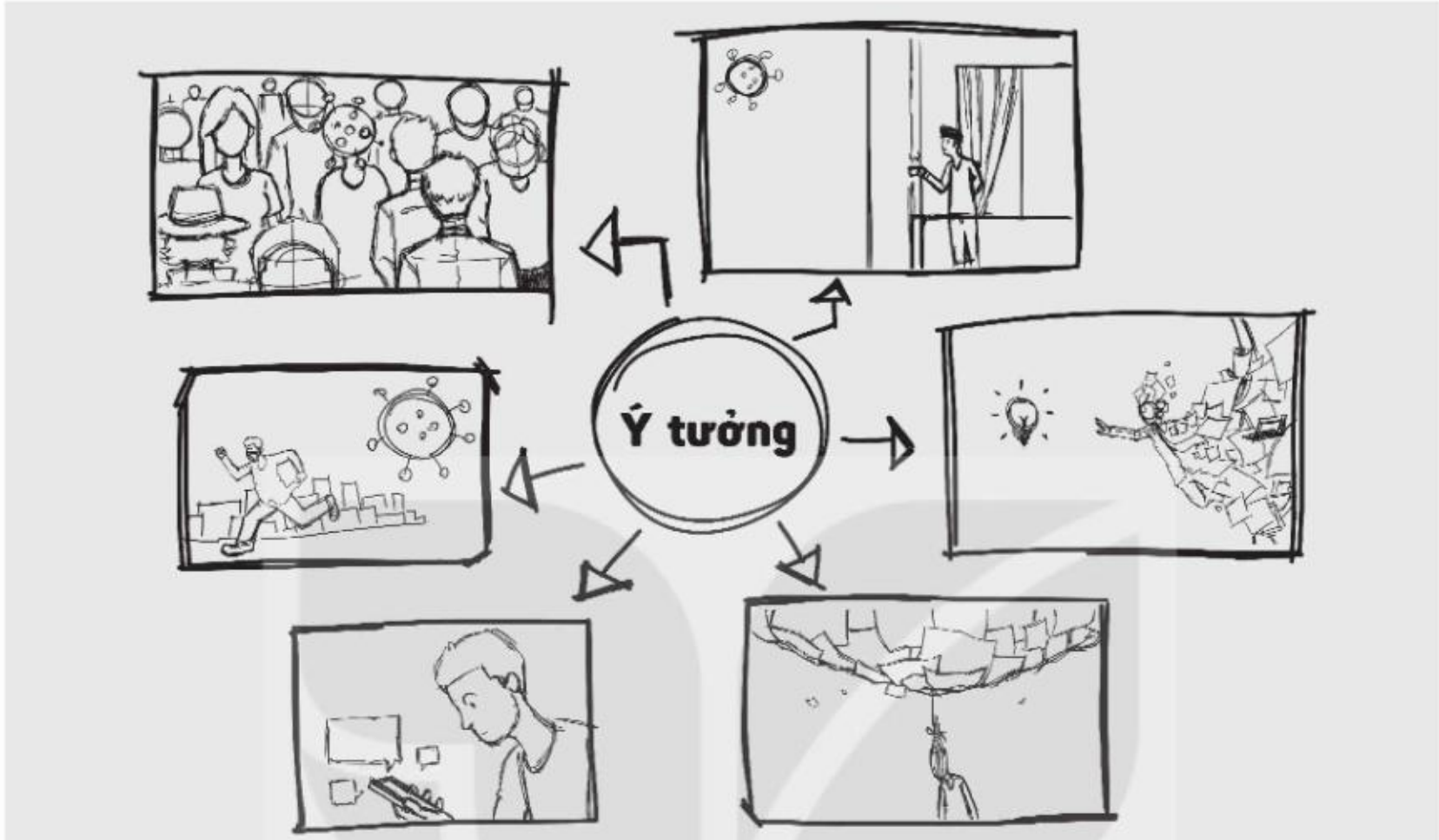
Dựng bối cảnh cho cảnh quay ngoài trời(1)

Công việc chính của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật điện ảnh là gì?

(1) Nguồn: Nguyễn Hữu Phần

Những bước gợi ý cơ bản khi thực hành thiết kế mĩ thuật điện ảnh từ kịch bản văn học

Bước 1: Đọc kĩ kịch bản văn học và lựa chọn những phân cảnh phù hợp với sở thích cũng như năng lực thực hiện của bản thân.

Phác thảo thể hiện ý tưởng để dựng cảnh phim(1)

Bước 2: Phác thảo bản vẽ bối cảnh. Cụ thể hoá bằng mô hình từ vật liệu sẵn có phù hợp với kịch bản để thuận tiện hình dung sự di chuyển của máy quay, diễn viên (nếu có).

Phác thảo bản vẽ các phân cảnh(2)

(1), (2) Nguồn: Shutterstock

Bước 3: Xây dựng tạo hình nhân vật cho phù hợp với bối cảnh (từ tỉ lệ, màu sắc cho đến trang phục).

Tỉ lệ nhân vật, trang phục và màu sắc trong bối cảnh(1)

Bước 4: Trên cơ sở thống nhất phương án dựng bối cảnh từ bản vẽ và mô hình, tiến hành tìm, lựa chọn một địa điểm phù hợp để dựng bối cảnh đơn giản như một căn nhà, góc vườn, sân đình, khu vui chơi nơi mình sinh sống,... Sau đó, thực hiện các công đoạn sắp đặt để có bối cảnh phục vụ hiệu quả nhất cho cảnh quay trong điều kiện có thể.

Dựng bối cảnh quay phim trong nhà(2)

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

Bối cảnh nội cảnh(1)

Bối cảnh ngoại cảnh(2)

Lĩnh vực thiết kế mĩ thuật điện ảnh là một ngành rất đa dạng, có rất nhiều ứng dụng thực tiễn trong cuộc sống và đời sống văn hoá, xã hội như làm phim hoạt hình, video clip, quay và dàn dựng các chương trình văn nghệ, ca nhạc, tạp kĩ,... Hãy lựa chọn một công việc liên quan và viết bài thuyết trình thể hiện suy nghĩ của bản thân về vấn đề này.

(1) Nguồn: Hữu Trọng
(2) Nguồn: Mạnh Sơn

Lựa chọn một trích đoạn trong truyện thiếu nhi đã nghe hoặc đã đọc và phác thảo thiết kế một bối cảnh cho kịch bản đó.

Gợi ý các bước cơ bản thể hiện bản vẽ bối cảnh phim về làng quê

Phác thảo bối cảnh(1)

Phác thảo phân cảnh(2)

Vẽ màu vào lớp tiền cảnh(3)

Hoàn thiện bản vẽ bối cảnh(4)

(1), (2), (3), (4) Nguồn: Thanh Việt

Sự khác nhau giữa thiết kế mĩ thuật điện ảnh và thiết kế mĩ thuật sân khấu

Cũng như thiết kế mĩ thuật sân khấu, thiết kế mĩ thuật điện ảnh góp phần quan trọng vào thành công của tác phẩm. Tuy nhiên, hai loại hình thiết kế mĩ thuật này có những điểm khác biệt như:

– **Khán giả**

+ Nghệ thuật sân khấu

Khán giả xem vở diễn trực tiếp, diễn viên là người thật, biểu diễn trong bối cảnh được dàn dựng trên sân khấu. Hướng nhìn của khán giả luôn ở chính diện, từ ghế ngồi nhìn thẳng lên sân khấu và họ cũng luôn được xem cả không gian sân khấu ở góc nhìn rộng, toàn cảnh.

Hình thức xem kịch[1]

+ Nghệ thuật điện ảnh

Khán giả xem phim một cách gián tiếp bởi các nhân vật/ diễn viên biểu diễn trong những bối cảnh được quay phim và sau đó chiếu lên màn ảnh. Hình ảnh trong phim được ghi hình với nhiều phương hướng, góc nhìn và cỡ cảnh khác nhau.

Hình thức xem phim[2]

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

– **Bối cảnh**

Những đặc điểm, sự khác biệt về cách tiếp cận/ cách xem của khán giả tác động và tạo nên những điểm riêng của hai loại hình thiết kế mĩ thuật sân khấu và thiết kế mĩ thuật điện ảnh.

+ Thiết kế mĩ thuật sân khấu

Có thể sử dụng nhiều yếu tố ước lệ, ấn tượng, cường điệu và không cần thể hiện mĩ thuật ở hướng nhìn hai bên cánh gà cũng như phía sau lưng (từ cuối sân khấu nhìn ra phía trước).

Bối cảnh sân khấu(1)

+ Thiết kế mĩ thuật điện ảnh

Dù tạo dựng bối cảnh trong trường quay (nội cảnh) hay ngoài trời (ngoại cảnh), hoạ sĩ và bộ phận thiết kế mĩ thuật luôn phải tạo dựng khung cảnh có hình khối, đa chiều, để máy quay khai thác, thực hiện những cảnh quay đa dạng khác nhau. Trong thiết kế mĩ thuật điện ảnh, bối cảnh luôn có khả năng tháo lắp, di chuyển và tái sử dụng.

Các góc máy quay khác nhau trong cùng một bối cảnh trong thực hiện một bộ phim(2)

Tại sao nói cách xem tác phẩm sân khấu khác với cách xem tác phẩm điện ảnh? Phân tích sự khác biệt về thiết kế mĩ thuật sân khấu và thiết kế mĩ thuật điện ảnh.

(1), (2) Nguồn: Shutterstock

THẢO LUẬN

Trao đổi với các thành viên trong nhóm theo các câu hỏi gợi ý sau:

– Thiết kế mĩ thuật điện ảnh là gì? (Khái niệm, đặc điểm,...)

– Trong lĩnh vực thiết kế mĩ thuật điện ảnh, bạn quan tâm đến vấn đề nào? Tại sao?

– Trong thời đại công nghệ kĩ thuật số, các nhà làm phim có thể tạo hình bối cảnh cho bộ phim bằng máy tính như thế nào?

Phác thảo bối cảnh thiết kế mĩ thuật trong một bộ phim(1)

VẬN DỤNG

Tổ chức nhóm cùng xem một bộ phim yêu thích và thực hiện các nội dung gợi ý sau:

– Thiết kế mĩ thuật bối cảnh trong bộ phim nào hấp dẫn với em? Vì sao em lại chọn phim đó?

– Thực hiện dựng một số bối cảnh mà nhóm em yêu thích bằng vật liệu sẵn có. Các em có thể thử quay các đoạn phim ngắn bằng điện thoại và sau đó trình chiếu.

(1) Nguồn: Shutterstock

BÀI 2

THIẾT KẾ MĨ THUẬT BỐI CẢNH PHIM HOẠT HÌNH

Yêu cầu cần đạt

- Hiểu đặc điểm thiết kế mĩ thuật bối cảnh phim hoạt hình.
- Thực hành được phác thảo thiết kế mĩ thuật bối cảnh một trích đoạn phim hoạt hình mà mình yêu thích ở mức độ cơ bản.
- Yêu thích và có khả năng phân tích, đánh giá về thiết kế bối cảnh, sáng tạo nhân vật khi xem một bộ phim hoạt hình.

KHÁM PHÁ

Phim hoạt hình là một lĩnh vực đặc biệt trong nghệ thuật điện ảnh, sử dụng nhiều hình ảnh tĩnh ghép lại với nhau thành một đoạn phim liền mạch. Khi chiếu phim lên sẽ tạo cảm giác các hình ảnh chuyển động liên tục. Để làm phim hoạt hình, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật có thể vẽ bằng tay hoặc sử dụng các phần mềm thiết kế chuyên dụng.

Việc thiết kế mĩ thuật bối cảnh, tạo hình nhân vật trong phim hoạt hình rất quan trọng, góp phần đáng kể vào sự thành công của bộ phim. Vì vậy, phim hoạt hình rất cần khả năng sáng tạo của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật trong việc kết hợp những yếu tố và nguyên lí tạo hình sao cho phù hợp với kịch bản và ý đồ triển khai của đạo diễn, tạo nên sự hấp dẫn về thẩm mĩ, điều kiện tiên quyết cho sự thành công của thể loại phim hoạt hình.

Cảnh trong phim hoạt hình *Đáng đời thằng cáo* do hoạ sĩ Ngô Mạnh Lân đạo diễn(1)

Hãy tìm hiểu về tạo hình một số bối cảnh trong phim hoạt hình mà em yêu thích (đường nét, màu sắc, bố cục, nhịp điệu, tương phản,...).

(1) Nguồn: Hãng phim Hoạt hình Việt Nam

Em có biết

Một số hình thức thể hiện trong phim hoạt hình

Từ khi xuất hiện đến nay, phim hoạt hình cũng được phân loại và có cách gọi tên theo hình thức thể hiện như:

– Phim hoạt hoạ:

Hình thức thể hiện bằng việc sử dụng các hình ảnh được vẽ liên tục, được ghi hình và ghép lại với nhau tạo ra những cảnh phim có hoạt động.

Phim hoạt hình *Hãy đợi đấy*(1)

– Phim hoạt hình cắt giấy:

Hình thức thể hiện bằng việc sử dụng hình ảnh bằng kĩ thuật cắt giấy, tạo thành những hình ảnh liên tục, được ghi từng hình liên tiếp, tạo ra những đoạn phim, khi chiếu sẽ có chuyển động.

Phim hoạt hình *Xe đạp*(2)

– Phim hoạt hình búp bê:

Hình thức thể hiện bằng cách tạo nhân vật từ những con búp bê, đất nặn, con rối,... và điều khiển hoạt động của chúng trong các bối cảnh được thiết kế, dàn dựng. Phim được ghi hình liên tiếp tạo thành những cảnh phim, khi chiếu lên màn ảnh có hoạt động,...

Phim hoạt hình *Cô-ra-lai* (*Coraline*)(3)

(1) Nguồn: Hãng phim Hoạt hình Liên bang Xô viết (cũ)
(2) Nguồn: Phương Hoa
(3) Nguồn: laika.com

– Phim hoạt hình vi tính 2D: Hình thức thể hiện bằng các phần mềm chuyên dụng để tạo hình nhân vật, bối cảnh với các hiệu ứng đơn giản như trong phim hoạt hoạ.

Phim hoạt hình 2D Đô-ra-ê-mon (*Doraemon*)(1)

– Phim hoạt hình vi tính 3D: Bối cảnh, nhân vật trong phim có hình khối đa chiều với các góc quay khác nhau, tạo thành hình ảnh sống động trong không gian ba chiều.

Phim hoạt hình 3D *Cậu bé cờ lau*(2)

Ngày nay, hầu hết các bộ phim hoạt hình đều được thực hiện trên máy tính và tạo được sự hấp dẫn không chỉ với đối tượng thiếu nhi mà cả người lớn. Tuy nhiên, việc am hiểu và thành thạo kĩ năng vẽ bằng tay vẫn được coi như một tiêu chuẩn bắt buộc đối với những hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật.

---

(1) Nguồn: Shutterstock

(2) Nguồn: Hãng phim Hoạt hình Việt Nam

NHẬN BIẾT

Nhiệm vụ chính của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật bối cảnh phim hoạt hình là lên ý tưởng thiết kế và thể hiện một cách sáng tạo, phù hợp với nội dung trong kịch bản, đặc điểm nhân vật,... nhằm tạo hiệu quả về mặt thẩm mĩ đối với người xem. Do đó, để thiết kế bối cảnh phim hoạt hình, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật cần biết, hiểu về một số đặc điểm của loại hình này.

Đặc điểm bối cảnh trong phim hoạt hình

Bối cảnh trong phim hoạt hình có tính đa chiều được thiết lập ở dạng hình vẽ, mô hình nên có một số đặc điểm sau:

– Bối cảnh dạng 2D: Được thiết kế với nhiều cảnh, vật ở dạng tĩnh nhằm tạo chiều sâu cho khuôn hình cũng như làm nền cho nhân vật. Bối cảnh dạng này được sắp đặt tạo nền và ở xa so với máy quay.

Bối cảnh 2D trong phim hoạt hình(1)

– Bối cảnh dạng mô hình: Được thiết kế có hình khối ba chiều (3D) nhằm tạo không gian thực cho hoạt động của nhân vật. Cảnh, vật trong bối cảnh này được tạo hình và được dựng nhằm đáp ứng được yêu cầu của các góc máy quay theo ý đồ triển khai hình ảnh của đạo diễn.

(1) Nguồn: Shutterstock

Bối cảnh dạng mô hình[1]

– Bối cảnh dạng tương tác: Khi các nhân vật hoặc sự kiện xuất hiện trong cảnh và có tương tác với bối cảnh, đạo cụ như sử dụng phương tiện, di chuyển đạo cụ, hình khối, dụng cụ làm việc,… sẽ xuất hiện những va chạm, rung động cần điều chỉnh, thay đổi vị trí trong bối cảnh. Vì vậy, bối cảnh dạng này cần được thiết kế với nhiều thành phần khác nhau như kết hợp giữa bối cảnh dạng 2D và mô hình ở hình thức cố định, có thể di chuyển để tạo được tương tác với nhân vật.

Bối cảnh dạng tương tác[2]

(1) Nguồn: Hãng phim Hoạt hình Việt Nam
(2) Nguồn: blazepress.com

Quá trình thiết kế mĩ thuật bối cảnh phim hoạt hình

Đầu thế kỉ 20, nhiều bộ phim hoạt hình được thực hiện dựa trên các nguyên tắc chuyển động từng hình và cách nhận biết chuyển động của thị giác. Hầu hết các phim hoạt hình trong giai đoạn này đến thập niên 80 – 90 của thế kỉ 20 đều được vẽ bằng tay do các hoạ sĩ hoạt hình thực hiện. Thông thường, các hoạ sĩ được chuyên môn hoá thành hai công việc chính:

– Hoạ sĩ vẽ phông nền: Vẽ bằng màu trên giấy các phông nền phục vụ cho bối cảnh. Màu thực hiện các bản vẽ là màu nước, màu bột, màu acrylic hoặc các chất liệu tạo hình khác để mô tả bối cảnh trong phim như phong cảnh, nhà cửa, cây cối và vật dụng.

Phông vẽ bối cảnh phim hoạt hình 2D *Tarzan*(1)

– Hoạ sĩ thể hiện nhân vật, diễn xuất: Chuyên vẽ tạo hình, chuyển động của nhân vật. Trước đây, công việc này được chia thành những người chuyên vẽ các công đoạn khác nhau. Ngày nay, với công nghệ làm phim mới và kĩ thuật số, các công đoạn này được thực hiện trên máy tính nên nhanh và hiệu quả hơn rất nhiều.

Như vậy, thiết kế mĩ thuật phim hoạt hình là công đoạn quan trọng và được tiến hành ngay khi bước vào làm phim. Hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật đọc kịch bản, trao đổi ý tưởng cùng đạo diễn. Thông thường ngay sau khi đọc kịch bản và nắm bắt nội dung, hoạ sĩ đã bắt đầu phải suy nghĩ và lên ý tưởng cho phong cách thẩm mĩ, mĩ thuật của bộ phim. Cụ thể:

(1) Nguồn: Shutterstock

– Hoạ sĩ làm phác thảo những bối cảnh chính chiếm thời lượng lớn trong phim. Những bản vẽ này được gọi là phác thảo bối cảnh chính trong phim.

+ Phác thảo bối cảnh trên giấy với những góc quay tiêu biểu và thuận tiện cho nhân vật diễn xuất.

+ Tạo mô hình bối cảnh đa chiều theo những bản vẽ phác thảo và bản vẽ chi tiết bao gồm cả những hình khối (núi đá, cây cối, bục bệ, bàn ghế, đồ đạc, đạo cụ,...).

+ Tạo hình nhân vật (người, con vật, đồ vật) có tỉ lệ tương thích với bối cảnh, thể hiện được những đặc điểm ngoại hình, tính cách nhân vật để thực hiện các hoạt động diễn xuất trong mỗi cảnh quay.

Tạo hình nhân vật[1]

– Giai đoạn hậu kì dựng phim, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật tiếp tục trau chuốt lại bố cục, đường nét, màu sắc,... tạo sự phù hợp giữa các cảnh phim trước và sau khi dựng. Việc thêm kĩ xảo, hiệu ứng đặc biệt cũng cần được cân nhắc để sự phối hợp có hiệu quả cho từng phân đoạn và cả bộ phim.

– Tại sao việc thiết kế bối cảnh cho phim hoạt hình lại rất cần thiết và quan trọng?

– Trong các bước thực hiện thiết kế mĩ thuật cho phim hoạt hình, em thấy năng lực bản thân phù hợp với công đoạn nào nhất? Vì sao?

(1) Nguồn: Thanh Việt

Em có biết:

Ngày nay, phim hoạt hình trên thế giới và ở Việt Nam đã qua nhiều bước phát triển. Cuối thế kỉ 20, với sự phát triển công nghệ kĩ thuật số, các nhà sản xuất đã làm phim hoạt hình 2D bằng các phần mềm chuyên dụng trên máy tính hay phần mềm diễn hoạ và tính toán ba chiều để phát triển thể loại phim hoạt hình 3D. Những ý tưởng thể hiện hình khối trong loại phim búp bê, rối, đất nặn,... đã được thực hiện từ việc tạo mẫu nhân vật và xây dựng bối cảnh hoàn toàn trong không gian ba chiều thông qua máy tính. Những kĩ thuật, kĩ xảo làm phim hoạt hình hiện đại đã tạo ra một cuộc cách mạng trong ngành điện ảnh, chi phối và tác động rất nhiều đến các loại hình nghệ thuật khác.

Phim hoạt hình *Gã chằn tinh tốt bụng (Shrek)*(1)

Ở Việt Nam, nhiều phim hoạt hình 3D được đầu tư sản xuất và đạt nhiều giá trị nghệ thuật, hấp dẫn người xem ở nhiều lứa tuổi như *Thỏ và Rùa* đạt giải Bông sen bạc cho thể loại phim hoạt hình tại Liên hoan phim Việt Nam lần thứ 16, *Người con của Rồng* đạt giải thưởng phim hoạt hình xuất sắc nhất, đạo diễn xuất sắc nhất trong giải thưởng Cánh diều vàng 2010 của Hội Điện ảnh Việt Nam.

Phim hoạt hình *Người con của Rồng*(2)

(1) Nguồn: Shutterstock
(2) Nguồn: Minh Trí

Các bước vẽ bối cảnh cho phim hoạt hình

– Bước 1: Đọc kĩ kịch bản phân cảnh. Đạo diễn và hoạ sĩ chính sẽ cùng xây dựng kịch bản phân cảnh. Trong kịch bản phân cảnh cũng có các cỡ cảnh phù hợp (toàn cảnh, trung cảnh, cận cảnh,...) với các góc máy quay và mục đích thể hiện của từng cảnh.

GIẢI CỨU CỤ RÙA

Hình ảnh cảnh đẹp Thủ đô (cảnh thật), Hồ Gươm, Tháp Rùa, đền Ngọc Sơn hiện lên trên nền nhạc Thăng Long, các đoạn phim, ảnh chụp thay nhau hiện dần lên. Camera rút dần ra xa màn hình ti vi, một cô bé trạc 14 tuổi xinh đẹp, ăn mặc khá diện đang say mê chăm chú nhìn, miệng lẩm nhẩm hát theo, đôi mắt mơ màng chớp chớp. Căn phòng được bày biện khá sang trọng của một nhà giàu. Sàn nhà trải thảm, ti vi màn hình phẳng, ghế sô pha to, những tấm rèm đẹp phủ kín các khung cửa. Trên tường là các bức tranh lớn, một ngọn đèn chùm to soi sáng trong nhà. Cô bé vắt chân ngả người trên ghế sô pha xem ti vi, một tay cầm điều khiển bấm bấm, tay kia gõ nhịp vẻ điệu đà. Tiếng nhạc vang to trong phòng. Chợt có tiếng đập cửa ầm ầm, cô bé giật mình, tay bấm điều khiển tắt phụt màn hình, đứng phắt lên nhìn ra phía cửa. Tấm rèm che bỗng vụt mở toang ra, Linh chạy vọt vào, hai bím tóc tung ra, tóc tai bù xù che cả mắt, cô bé vẻ hớt hải lắp bắp kêu to:

– Chị... chị... An... ơ... ơi! R... r... rùa... a... bị... bị... bệnh... rồi! Phải... cứu... r... rùa... th... thôi... i!

An giật mình, đánh rơi chiếc điều khiển cầm trên tay, màn hình chợt bật lên trắng xoá, nhiễu nhằng nhịt, tiếng xè xè vang lên. Không đoái hoài gì đến chiếc ti vi, cô hớt hải chạy vụt vào phòng học bên trong. Bàn tay cô sờ soạng lần tìm công tắc điện. "Tạch!" Ánh sáng loé lên soi rõ chiếc bể cá cảnh kê gần bàn học. Một tiếng "meo" gắt gỏng khiến An sững người trố mắt nhìn. Từ trên nóc bể, một con mèo trắng xù thò đầu ra giương mắt xanh biếc nhìn An rồi nhảy tót xuống đất, chạy biến ra phòng ngoài. An tức giận giơ nắm tay với theo đe doạ con mèo rồi tiến đến dí mắt nhìn vào bể cá. Chiếc bể được trang trí khá đẹp với rất nhiều rong, san hô đầy màu sắc, một vài con cá cảnh vẻ hốt hoảng bơi trốn sau khe đá. An tròn xoe mắt ngó nghiêng tìm kiếm, giọng hốt hoảng:

Kịch bản văn học[1]

– Bước 2: Phác thảo bối cảnh bằng bút chì (đen trắng) trên giấy vẽ. Cách tốt nhất là phác thảo các bối cảnh trên các khung hình nhỏ để có thể trao đổi và thống nhất về bối cảnh với đạo diễn, hoạ sĩ vẽ diễn xuất. Việc ghi chú bên cạnh bối cảnh phác thảo cũng rất cần thiết để bổ sung ý tưởng và cách làm hoàn thiện.

Kịch bản phân cảnh hình ảnh[2]

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

– Bước 3: Vẽ chi tiết cảnh nền bằng màu vẽ trên giấy. Với những cảnh rộng (toàn cảnh) yêu cầu khổ giấy phải dài và rộng hơn vì ở những cảnh này có thể phải chuyển động máy quay đến từng phần trên bối cảnh đó. Những cảnh hẹp (trung, cận,...) thì có thể vẽ trên khổ giấy nhỏ bằng góc quay của camera.

Phác thảo bối cảnh bằng màu(1)

– Bước 4: Kiểm tra cảnh đã vẽ bằng cách vẽ một vài nhân vật trên giấy bóng kính để ướm thử vào bối cảnh xem đã hợp lí và đúng tỉ lệ chưa. Một số cảnh cần được tách ra thành một số lớp độc lập vì sẽ có khả năng giúp nhân vật đi khuất khỏi tầm nhìn máy quay hoặc tương tác với bối cảnh.

Ghép thử cảnh đã vẽ với nhân vật(2)

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

– Bước 5: Vẽ tiền cảnh và vẽ vật dụng trong cảnh. Một số bối cảnh yêu cầu cần có lớp tiền cảnh (phía trước bối cảnh) như cây, mái nhà, đồ đạc,... thì cần phải vẽ bối cảnh này riêng trên nền trong suốt. Như vậy nhân vật sẽ hoạt động và diễn xuất phía sau tiền cảnh, khi quay sẽ tạo ra hiệu ứng chiều sâu của cảnh quay.

Phác thảo bối cảnh thể hiện tiền cảnh, hậu cảnh(1)

– Bước 6: Hoàn thiện bối cảnh. Đây là bước thực hiện điều chỉnh mọi chi tiết có trong bối cảnh phim sau khi quay thử. Trong phim hoạt hình, một bối cảnh đẹp sẽ thể hiện được đầy đủ nội dung cảnh quay, có giá trị nghệ thuật cao về bố cục, màu sắc, các chi tiết cần có trong phim.

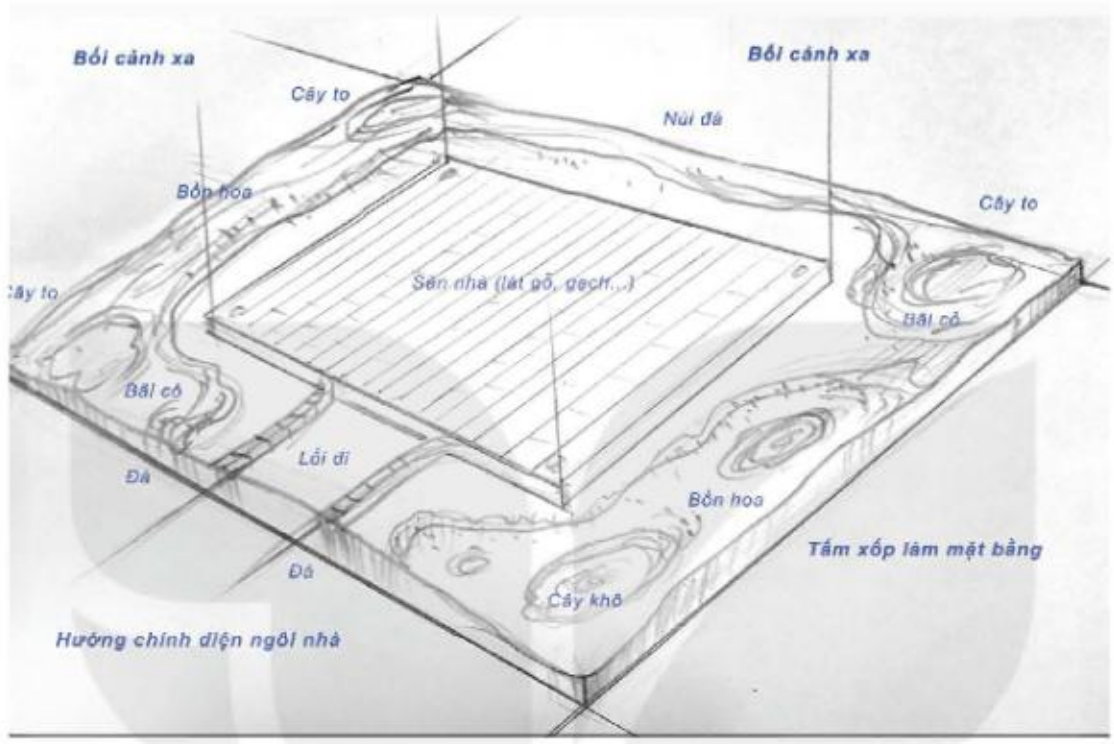
Bản vẽ thể hiện một phân cảnh trong phim hoạt hình(2)

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

Các bước làm bối cảnh mô hình cho phim hoạt hình

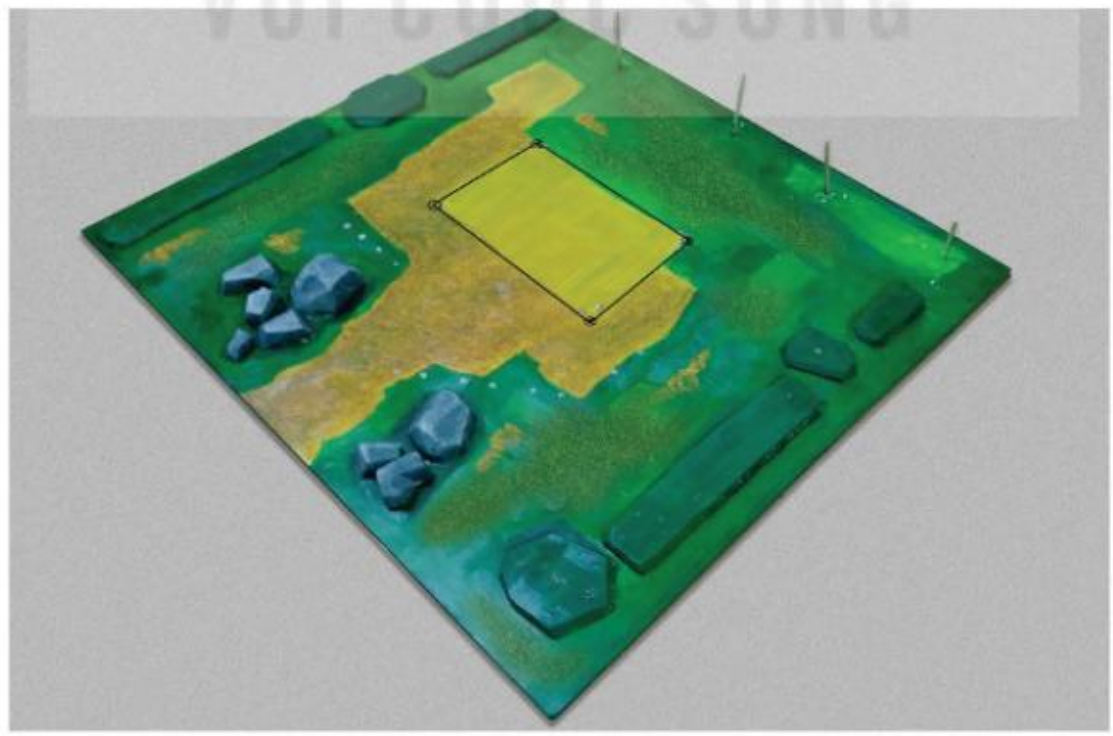
– Bước 1: Đọc kĩ kịch bản, hình dung bối cảnh và mô hình sẽ dựng. Trên cơ sở kịch bản đã có, để thiết kế và dựng bối cảnh dạng mô hình, hoạ sĩ cần suy nghĩ về cách quay phim và sắp đặt cảnh sao cho thuận tiện với mọi góc quay.

– Bước 2: Phác thảo ra giấy tạo hình và ghi chú vật liệu thực hiện của cảnh, vật cần thể hiện trong mỗi phân cảnh. Việc ghi chú, diễn giải ý tưởng trên phác thảo cũng là một cách cần thiết để khi trình bày hoặc thực hiện thiết kế, đạo diễn và người cùng làm sẽ dễ dàng hiểu rõ ý đồ.

Mặt cắt phía trước, mặt bên và các thành phần trong bối cảnh dạng mô hình(1)

– Bước 3: Tiến hành thực hiện mô hình bằng các vật liệu sẵn có như gỗ dán, xốp, bìa, giấy,... Việc thiết kế mĩ thuật bối cảnh dạng mô hình có thể được làm theo hình thức lắp ghép để thuận tiện cho việc trang trí, bổ sung hình khối, cảnh, vật, đạo cụ,... khi cần điều chỉnh hoặc phát sinh.

Mặt cắt phía trước, mặt bên và các thành phần trong bối cảnh dạng mô hình(2)

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

Mặt cắt phía trước, mặt bên và các thành phần trong bối cảnh dạng mô hình[1]

– Bước 4: Lắp ráp và hoàn thiện bối cảnh dạng mô hình. Đây là công đoạn cần có sự tỉ mỉ và khéo tay. Trong bước này, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật cần chuẩn bị sẵn những giải pháp để có thể điều chỉnh khung cảnh, đồ vật, phông nền,... cho phù hợp với ý đồ triển khai của đạo diễn.

Một số vật trong bối cảnh dạng mô hình cho cảnh quan xung quanh ngôi nhà[2]

Phông nền trời phía xa[3]

(1), (2), (3) Nguồn: Thanh Việt

– Bước 5: Sắp đặt nhân vật vào không gian đã chuẩn bị trong bối cảnh mô hình. Trên cơ sở kịch bản, ý tưởng sáng tạo của đạo diễn và những dự kiến về hành động diễn xuất của các nhân vật (như nhân vật A đi từ hướng phải sang trái, nhân vật B đi hướng ngược lại, hai nhân vật gặp nhau, có hành động nào đó với nhau,...), hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật sắp đặt nhân vật vào những không gian diễn xuất đã chuẩn bị trong bối cảnh, thuận lợi cho những góc máy quay để người quay phim có thể tạo ra những hình ảnh đẹp, hợp lí ở nhiều góc độ khác nhau.

Bối cảnh mô hình đã hoàn thiện(1)

– Bước 6: Sắp đặt máy quay và ánh sáng: Trong quá trình sản xuất phim hoạt hình, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật phối hợp với quay phim, ánh sáng để thực hiện hiệu quả hình ảnh với những quy ước chiếu sáng (ban ngày, ban đêm, trời râm, trời nắng,...) theo yêu cầu của kịch bản.

Sắp đặt máy quay và ánh sáng cho bối cảnh dạng mô hình(2)

(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

Gợi ý làm bối cảnh dạng mô hình cho một phân cảnh phim hoạt hình *Cây tre trăm đốt*

– Kịch bản phim hoạt hình *Cây tre trăm đốt*

Phân đoạn 3: Khắc nhập, khắc nhập

Ngoại cảnh Ngoài sân nhà phú ông.

... Anh nông phu về đến nhà, giữa lúc hai họ đang làm cỗ cưới.

Anh nông phu đặt gánh tre giữa sân rồi gọi phú ông ra nhận sính lễ.

Thấy các đốt tre, phú ông vội quát: "Tao bảo mày chặt cho được một cây tre trăm đốt, chứ có phải chặt một trăm đốt tre đâu! Rõ ngớ ngẩn!".

Chẳng nói chẳng rằng, anh nông phu luôn miệng hô: "Khắc nhập! Khắc nhập!".

Các đốt tre lần lượt chạy ra khỏi bó rồi dính vào nhau thành một cây cao ngất nghểu.

Phú ông bực mình, chạy lại định lay cây tre cho nó rời ra, nhưng những tiếng "khắc nhập" từ miệng anh hô có phép làm cả người phú ông bỗng dính liền vào cây tre như là một đốt nối thêm vào vậy.

Phú ông kêu la ầm ĩ...

– Thiết kế bối cảnh dạng mô hình phù hợp với các vật liệu sẵn có

Dựng mô hình ngôi nhà từ bìa, xốp(1)

(1) Nguồn: Hiền Hoà

– Vẽ phông tạo nền cho bối cảnh

Vẽ phông bằng màu bột trên bìa(1)

– Đặt phông nền vào phía sau mô hình ngôi nhà

Sử dụng sỏi, đất nặn sắp xếp cùng với phông, ngôi nhà(2)

– Tạo không gian, cảnh quan cho bối cảnh được sinh động

Sử dụng cành cây để tạo không gian thêm hấp dẫn(3)

(1), (2), (3) Nguồn: Hiền Hoà

– Tạo hình nhân vật theo kịch bản

Nhân vật phú ông(1)

Nhân vật vợ phú ông(2)

Nhân vật con gái phú ông(3)

Nhân vật nông phu(4)

Nhân vật tham gia nấu cỗ tại nhà phú ông(5)

Đạo cụ bổ trợ(6)

(1), (2), (3), (4), (5), (6) Nguồn: Hiền Hoà

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

– Sắp xếp phân cảnh

Cảnh 1: Anh nông phu đặt bó tre xuống sân. Phú ông nhìn thấy, quát: "Tao bảo mày chặt cho được một cây tre trăm đốt, chứ có phải chặt một trăm đốt tre đâu! Rõ ngớ ngẩn!".

Góc toàn cảnh(1)

Góc cận cảnh(2)

(1), (2) Nguồn: Hiền Hoà

Cảnh 2: Anh nông phu luôn miệng hô: "Khắc nhập! Khắc nhập!". Các đốt tre lần lượt chạy ra khỏi bó rồi dính vào nhau thành một cây cao ngất nghểu. Phú ông bực mình, chạy lại định lay cây tre cho nó rời ra, nhưng những tiếng "khắc nhập" từ miệng anh hô có phép làm cả người phú ông bỗng dính liền vào cây tre như là một đốt nối thêm vào vậy.

Góc toàn cảnh[1]

Lựa chọn các góc máy khác nhau để diễn tả phân cảnh[2]

– Trong phim hoạt hình có những dạng bối cảnh gì?

– Em hãy liệt kê các bước thực hiện cần thiết để có thể thiết kế mĩ thuật bối cảnh dạng mô hình trong một phân đoạn phim hoạt hình.

– Vì sao khi làm bối cảnh dạng mô hình, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật vẫn cần vẽ một phông nền (có thể là bầu trời, khu đồi, núi, làng mạc hoặc đường phố) dạng 2D?

Lựa chọn một phân cảnh yêu thích trong phim hoạt hình và thiết kế mĩ thuật bối cảnh dạng bản vẽ hoặc mô hình.

(1), (2) Nguồn: Hiền Hoà

THẢO LUẬN

Căn cứ vào bản vẽ thiết kế hoặc mô hình bối cảnh một phân đoạn phim hoạt hình đã thực hiện, trao đổi với các thành viên trong nhóm theo các câu hỏi gợi ý sau:

– Tại sao cần phải thiết kế bối cảnh phù hợp với đặc điểm, hoạt động của nhân vật trong phim hoạt hình?

– Việc tạo bối cảnh tác động thế nào đến tính hấp dẫn trong một bộ phim hoạt hình?

– Trong bối cảnh đã dựng, nhóm em có thể hiện được đúng ý tưởng và tinh thần của kịch bản không? Nếu cần điều chỉnh cho hấp dẫn hơn, em sẽ điều chỉnh cái gì? Vì sao?

Phác thảo mô hình trích đoạn một cảnh trong phim hoạt hình *Thánh Gióng*(1)

VẬN DỤNG

Lựa chọn và dựng mô hình bối cảnh, tạo hình nhân vật cho nội dung của môn Ngữ văn, Vật lí, Sinh học,... mà em yêu thích.

– Sử dụng các thiết bị sẵn có như điện thoại di động, máy tính bảng (có tính năng chụp ảnh, quay video) để thực hiện một số cảnh (chụp hoặc quay) trên bối cảnh dạng mô hình đã dựng.

– Lên ý tưởng và dựng bối cảnh cho một vở diễn, sự kiện của nhà trường hoặc sinh hoạt cộng đồng ở địa phương.

– Thiết kế một không gian trưng bày cho sự kiện, sinh hoạt văn hoá, truyền thông của lớp, trường, khu dân cư từ những vật liệu sẵn có như bìa, xốp, giấy màu,...

(1) Nguồn: Thanh Thanh

MỘT SỐ THUẬT NGỮ DÙNG TRONG SÁCH

Thuật ngữ	Giải thích	Trang
Bối cảnh ngoại cảnh	Là cảnh, vật được dựng, cải tạo ngoài thiên nhiên, đời sống xã hội đáp ứng theo yêu cầu của kịch bản	10
Bối cảnh nội cảnh	Là cảnh, vật được dựng trong trường quay, trong nhà đáp ứng theo yêu cầu của kịch bản	10
Kịch bản phân cảnh hình ảnh	Là một tập hợp các bản vẽ nối tiếp nhau để kể một câu chuyện theo kịch bản văn bản. Đây là một cách hiệu quả để trình bày thông tin một cách trực quan, cũng như giải thích một quá trình và thể hiện thời gian trôi qua theo từng phân cảnh trong kịch bản	23
Kịch bản văn học	Là sản phẩm sáng tạo của nhà văn và biên kịch dưới dạng văn bản (chữ viết) thể hiện toàn bộ diễn biến của câu chuyện trong phim và tác phẩm sân khấu	8
Phong cách thẩm mĩ	Là cách thức thể hiện và cách thức trình bày nghệ thuật mĩ thuật. Phong cách thẩm mĩ tạo nên khả năng cảm thụ cái đẹp và định hình phong cách nghệ thuật của tác phẩm	20
Tiền cảnh	Là những hình vẽ đặt phía trước nhân vật, bối cảnh tạo chiều sâu và sự chân thực cho hình ảnh/ cảnh quan	25
Trường quay	Là một cấu trúc khép kín (phòng hoặc nhà) kết hợp với thiết bị ánh sáng, âm thanh,... được sử dụng để sản xuất các tác phẩm truyền hình và điện ảnh. Trường quay thường được đặt trên một cơ sở sản xuất phim truyền hình hoặc phim trường	5

BẢNG TRA CỨU TÊN RIÊNG NƯỚC NGOÀI

Chữ cái	Tên phiên âm	Tên riêng nước ngoài	Trang
C	Cô-ra-lai	Coraline	16
D	Đô-ra-ê-mon	Doraemon	17

Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam xin trân trọng cảm ơn các tác giả có tác phẩm, tư liệu được sử dụng, trích dẫn trong cuốn sách này.

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Chủ tịch Hội đồng thành viên – Tổng Giám đốc NGUYỄN TIẾN THANH

Chịu trách nhiệm nội dung:
Tổng biên tập PHẠM VĨNH THÁI

Biên tập lần đầu: PHẠM DUY ANH – NGUYỄN DUY LONG
Biên tập tái bản: PHẠM DUY ANH – NGUYỄN VĂN NGUYÊN
Biên tập mĩ thuật: NGUYỄN BÍCH LA
Thiết kế sách: PHẠM THỊ MINH THU
Trình bày bìa: NGUYỄN BÍCH LA
Minh hoạ: NGUYỄN THỊ NGỌC THUỶ
Sửa bản in: TẠ THỊ HƯỜNG
Chế bản: CTCP MĨ THUẬT VÀ TRUYỀN THÔNG

Bản quyền © (2023) thuộc Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

Xuất bản phẩm đã đăng kí quyền tác giả. Tất cả các phần của nội dung cuốn sách này đều không được sao chép, lưu trữ, chuyển thể dưới bất kì hình thức nào khi chưa có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

MĨ THUẬT 11 – THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH
Mã số: G1HHYM004h25
In ..... bản, (QĐ .....) khổ 19 x 26,5 cm.
Đơn vị in:.....
Cơ sở in:.....
Số ĐKXB: 6-2025/CXBIPH/281-11/GD
Số QĐXB: .../..... ngày ... tháng ... năm .....
In xong và nộp lưu chiểu quý ..... năm .....
Mã số ISBN: 978-604-0-35067-1

HUÂN CHƯƠNG HỒ CHÍ MINH

BỘ SÁCH GIÁO KHOA LỚP 11 – KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

1. Ngữ văn 11, tập một
2. Ngữ văn 11, tập hai
3. Chuyên đề học tập Ngữ văn 11
4. Toán 11, tập một
5. Toán 11, tập hai
6. Chuyên đề học tập Toán 11
7. Lịch sử 11
8. Chuyên đề học tập Lịch sử 11
9. Địa lí 11
10. Chuyên đề học tập Địa lí 11
11. Giáo dục Kinh tế và Pháp luật 11
12. Chuyên đề học tập Giáo dục Kinh tế và Pháp luật 11
13. Vật lí 11
14. Chuyên đề học tập Vật lí 11
15. Hoá học 11
16. Chuyên đề học tập Hoá học 11
17. Sinh học 11
18. Chuyên đề học tập Sinh học 11
19. Công nghệ 11 – Công nghệ cơ khí
20. Chuyên đề học tập Công nghệ 11 – Công nghệ cơ khí
21. Công nghệ 11 – Công nghệ chăn nuôi
22. Chuyên đề học tập Công nghệ 11 – Công nghệ chăn nuôi
23. Tin học 11 – Định hướng Khoa học máy tính
24. Tin học 11 – Định hướng Tin học ứng dụng
25. Chuyên đề học tập Tin học 11 – Định hướng Tin học ứng dụng
26. Chuyên đề học tập Tin học 11 – Định hướng Khoa học máy tính
27. Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật đa phương tiện
28. Mĩ thuật 11 – Thiết kế đồ hoạ
29. Mĩ thuật 11 – Thiết kế thời trang
30. Mĩ thuật 11 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh
31. Mĩ thuật 11 – Lí luận và lịch sử mĩ thuật
32. Mĩ thuật 11 – Điêu khắc
33. Mĩ thuật 11 – Kiến trúc
34. Mĩ thuật 11 – Hội hoạ
35. Mĩ thuật 11 – Đồ hoạ (tranh in)
36. Mĩ thuật 11 – Thiết kế công nghiệp
37. Chuyên đề học tập Mĩ thuật 11
38. Âm nhạc 11
39. Chuyên đề học tập Âm nhạc 11
40. Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp 11
41. Giáo dục thể chất 11 – Bóng chuyền
42. Giáo dục thể chất 11 – Bóng đá
43. Giáo dục thể chất 11 – Cầu lông
44. Giáo dục thể chất 11 – Bóng rổ
45. Giáo dục quốc phòng và an ninh 11
46. Tiếng Anh 11 – Global Success – Sách học sinh

Website: https://www.nxbgd.vn

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ISBN 978-604-0-35067-1

9 786040 350671

Giá: 6.000 đ